

Hoe treft gaswinningschade de fundamenten van een gemeenschap? Hoogleraar sociale psychologie **Tom Postmes** doet onderzoek naar de invloed van de aardbevingen in de provincie Groningen op haar bewoners. Het is typisch een project van **Sustainable Society**, een van de drie speerpunten van de RUG. Onder de paraplu van dit vijf jaar oude instituut valt allerlei onderzoek dat kan bijdragen aan de stevigheid en veerkracht van de samenleving.

Wanneer de Groningse grond onder je voeten beeft

Begin september beefde de bodem van Groningen weer eens. Van veertig woningen in de buurt van Hllum, het epicentrum, werd schade gemeld. Verontrustend. Maar ook illustratief, in een maand die bol stond van activiteiten rondom de gaswinningsdiscussie en aardbevingen in de regio. In de aanloop naar het nieuwe gaswinningsbesluit voerden tegenstanders actie, was er debat, een hoorzitting en bezoek van een delegatie Tweede Kamerleden aan Groningen. En middenin die woeligheid bevond zich Tom Postmes, onderzoeksleider van het project 'Gronings Perspectief' en coördinator van het Kenniscentrum Aardbevingen en Duurzame Ontwikkeling (KADO).

Groepsgevoelens

In zijn kamer in het Heymansgebouw vertelt Postmes dat hij in 2008 naar Groningen kwam, als hoogleraar sociale psychologie en opvolger van Diederik Stapel, wiens meubilair er nog altijd staat. Hier, aan de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen, doet hij studie naar groepsprocessen en 'groepsgevoelens'. Zo werkte hij vorig jaar mee aan een dansexperiment op Noorderzon, waarmee het effect van een voorstelling op het publiek werd onderzocht. Maar het accent in zijn werk ligt sinds 2013 op de 'beleving van de beving'. Om de gevolgen van de bevingen ook op het menselijke vlak in kaart te kunnen brengen ijverde Postmes begin 2014 voor een groots opgezet, onafhankelijk onderzoek: 'Er werd al jaren onderzoek gedaan naar de geologische en bouwtechnische aspecten van die aardbevingen. De menselijke, maatschappelijke kant van het verhaal bleef onderbelicht, in weerwil van de toenemende berichtenstroom uit de regio over angst, frustraties, en over boosheid en achterdocht. De schaarse onderzoeken naar bijvoorbeeld de onverkoopbaarheid van huizen en de groeiende onvrede in de regio waren niet altijd eenduidig, mede door de beperkte middelen.'

Gronings Perspectief

In november 2015 werd een contract getekend met Hans Alders (Nationaal Coördinator Groningen) voor 'Gronings Perspectief'. Dit twee

Prof.dr. Tom Postmes (Venlo, 1969) is hoogleraar sociale psychologie aan de RUG. Aan de UvA studeerde hij psychologie, promoveerde hij in 1997 en werd hij docent bij communicatiewetenschap. Van 2001 tot 2007 was hij verbonden aan University of Exeter, vanaf 2004 als hoogleraar. Sinds 2008 werkt hij aan de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de RUG en woont hij zelf in het aardbevingsgebied.

jaar durende onderzoek richt zich op de gezondheid, veiligheidsbeleving en het toekomstperspectief van de bewoners in alle 23 Groninger gemeenten. Postmes vertelt over de aanpak: 'Er zijn ontzettend veel partijen bij betrokken. Dat maakt het heel compleet, maar ook best complex. Samen met sociaal-psychologe Katherine Stroebe leid ik een onderzoeksteam dat nauw samenwerkt met de afdeling Onderzoek en Statistiek van de Gemeente Groningen en de GGD. Een begeleidingscommissie met vertegenwoordigers van onder meer de provincie en gemeenten, de Vereniging Groninger Dorpen en de Groninger Bodem Beweging bewaakt de voortgang. En voor de aansluiting met de Groninger burgers, die uiteraard centraal staan, is er een klankbordgroep van bewoners die meedenkt over de opzet van het onderzoek.'

Een bewonerspanel van zo'n 4500 Groningers vulde afgelopen voorjaar de eerste enquêteformulieren in. En al in mei bracht Postmes een opmerkelijk resultaat naar buiten: onder de 90.000 Groningers met aardbevingschade is het aantal mensen met gezondheidsklachten veel hoger dan normaal. 'Daar waren we inderdaad vlot mee,' beaamt Postmes. 'Wij zien het

als onze plicht onze resultaten zo snel mogelijk te delen met de deelnemers en betrokken partijen. Bij een onderwerp als dit kun je niet eerst rustig gaan schrijven om er jaren later in een tijdschrift voor vakgenoten over te publiceren.'

Zorgwekkender dan gedacht

Op 5 september had Postmes de schone taak om de inmiddels volledig geanalyseerde resultaten van zijn onderzoek te presenteren aan de Tweede Kamercommissie voor Economische Zaken: 'Bijna net zo spannend als het college dat ik in 2010 gaf voor de Kinderuniversiteit.' Het spannende van de recente presentatie zat hem zowel in het gewichtige publiek als in het gewicht van zijn boodschap: 'De effecten van de bevingen op de getroffen huishoudens blijken veel ondubbelzinniger én zorgwekkender dan we van te voren hadden gedacht. Zo blijkt bevingsschade fnuikend voor het gevoel van veiligheid in het eigen huis. In de huizen zonder schade voelt 85 procent van de ondervraagden zich veilig, bij één

keer schade is dat nog maar 60 procent. Van de huishoudens die vaker getroffen zijn, voelt slechts 38 procent zich thuis veilig.'

Behalve het toenemende gevoel van onveiligheid, toont het onderzoek duidelijk aan dat de bevingen het geestelijk én lichamelijk welzijn in de regio ondermijnen. 'Naar schatting zijn er onder de getroffen personen zo'n tweeduizend personen met beving-gerelateerde psychische problemen. Van zo'n drieduizend inwoners is bekend dat zij stress-gerelateerde gezondheidsklachten hebben die duidelijk te linken zijn aan de aardbevingen. Ook het aantal mensen dat regelmatig de huisarts bezoekt is flink toegenomen in de regio.' Postmes ziet hier een duidelijk verband met de emoties waarmee de getroffen personen te kampen hebben: 'Er is veel boosheid over de situatie. Mensen voelen zich vaak niet gehoord en onrechtvaardig behandeld. Ze hebben het gevoel de controle kwijt te zijn en maken zich meer dan gemiddeld zorgen over hun toekomst.'

Postmes sprak de Kamerleden niet alleen toe namens zijn onderzoeksgroep, maar ook namens KADO. Postmes: 'In dit kenniscentrum werken collega's van diverse faculteiten van de RUG en de

Hanzehogeschool samen aan een overzicht van de bovengrondse effecten van de aardbevingen en wordt gezocht naar effectieve en uitvoerbare oplossingen. Wat op de agenda staat, is deels het resultaat van intensieve

gesprekken met burgers in de aardbevingsregio's. Zo vroegen we de mensen in Kantens welke onderwerpen volgens hen onderzocht zouden moeten worden, en hoe we dat moeten aanpakken. Behalve erg informatief, is het voor veel onderzoekers en gespreksbegeleiders ook vaak aangrijpend de persoonlijke verhalen uit de eerste hand te horen.'

Veerkracht

Toch zijn de gevolgen van de bevingen volgens Postmes niet alleen maar negatief. 'Er is een interessant proces gaande,' vertelt hij. 'Hoewel het aantal mensen dat geraakt wordt – materieel, financieel, psychisch of fysiek – nog altijd groeit, lijkt de gemeenschap de ergste klap verwerkt te hebben. Men durft weer te ondernemen, initiatieven te ontplooiën en naar de toekomst te kijken. Wij denken dat de crisis de onderlinge verbondenheid van gemeenschappen heeft versterkt. Er is veerkracht.'

Sustainable Society

Het onderzoek naar de beleving van aardbevingen in Groningen valt onder de paraplu van het instituut Sustainable Society, een van de drie strategische speerpunten van de RUG waarbinnen onderzoekers van verschillende faculteiten met elkaar samenwerken. Directeur van dit instituut, dr. Sharon Smit, is tevens strategisch coördinator van KADO, het Kenniscentrum Aardbevingen en Duurzame Ontwikkeling. Het thema Sustainable Society draait om een samenleving die in balans is. In een special van het tijdschrift *Noorderbreedte* benadrukt RUG-hoogleraar Jacques Wallage dat een wetenschappelijke benadering van de huidige 'maatschappelijke probleemlijst' – denk aan vergrijzing, automatisering, bevolkingskrimp – meer dan ooit nodig is om tot oplossingen te komen. Het aardbevingsonderzoek van Tom Postmes laat volgens Wallage bovendien zien dat onderzoekers kunnen bijdragen 'aan de stevigheid en veerkracht van de samenleving'.

www.rug.nl/sustainable-society-KADO
www.rug.nl/sustainable-society-Noorderbreedte